

ОСВІТА ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ

студентів робить їх активними учасниками навчального процесу, сприяє розвитку мислення, озброює умінням застосовувати теоретичні знання в умовах практичної діяльності, розвиває їх творчі сили.

Форми і методи організації самостійної роботи досить різноманітні: виконання домашнього завдання, складання словесних портретів героїв, розробка опорних конспектів з тем, які виносяться на самостійне опрацювання, випереджальні завдання пошукового характеру, створення проектів, виконання студентами різнорівневих тестових завдань, індивідуальних робіт, участь в олімпіадах, конкурсах.

Самостійна робота може бути індивідуальною, парною, груповою, колективною, але вважається, що її ефективність підвищується, якщо вона передбачає процес взаємодопомоги, взаємонавчання.

Кожна з цих форм дозволяє в тій чи іншій мірі розвивати пізнавальну активність студентів і, звичайно, їх здібності.

Таким чином, розвиток пізнавальної активності є невід'ємною складовою навчально-пізнавальної діяльності, а також необхідною умовою розвитку особистості студента не тільки як майбутнього фахівця, але як високоосвіченої, інтелектуально розвиненої особистості, яка здатна стати суб'єктом діяльності та керувати власним розвитком з урахуванням загальнолюдських цінностей, вимог суспільства й власних інтересів.

Література:

1. Басиста Л. С. Активізація пізнавальної діяльності учнів /Л. С. Басиста // Вивчаємо українську мову та літературу. – 2012. – № 32. – Вкладка С. 20-8-1 – 20-8-8.
2. Мірошник С. Пошуково-дослідницькі завдання випереджувального характеру як засіб активізації пізнавальної діяльності учнів / С. Мірошник // Дивослово. – 2002. – № 2. – С. 58-59.
3. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка: Навчальний посібник. – 2001. – 608 с.
4. Халіна К. Є. Пізнання, практична діяльність та спілкування на уроках фізики / К. Є. Халіна // Фізика в школах України. – 2012. – № 13/14. – С. 9-18.

Слепухіна Р. І.*

ВИКОРИСТАННЯ КРАЄЗНАВЧОГО МАТЕРІАЛУ НА ЗАНЯТТЯХ З ІСТОРІЇ УКРАЇНИ У ВНЗ I-II РІВНІВ АКРЕДИТАЦІЇ

У статті проаналізовано особливості використання краєзнавства для розвитку дослідницької діяльності студентів ВНЗ I – II рівня акредитації. Вивчення історії рідного краю виводить студентів за межі лекційних занять та навчального закладу, розвиває їх світогляд, сферу інтересів, прищеплює навички застосування наукових методів дослідження, самостійного виконання всіх етапів пошукової діяльності.

* © **Слепухіна Р. І.**

ОСВІТА ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ

Краєзнавча робота сприяє зростанню пізнавальної діяльності студентів, розвиватиме в них уміння й навички наукової роботи й творчості.

Без краєзнавства, без усвідомлення своєї історії та культури, свого минулого не можна говорити про будь-які державотворчі процеси, про гідне місце незалежної України на терені світової історії та цивілізації. Уперше термін «краєзнавство» став використовуватись в педагогічній, історичній літературі з 1914 року, зародившись як масове явище шкільного життя й пройшовши ряд етапів у своєму розвитку, краєзнавство зайняло чільне місце в навчанні й вихованні учнівської молоді.

Разом із тим поняття «краєзнавство» мало різне значення. У двадцятих роках ХХ століття воно розглядалося як метод синтетичного вивчення будь-якої виділеної за адміністративними або господарськими ознаками відносно невеликої території. Краєзнавство є комплексом дисциплін, різних за змістом і методами дослідження, предметом яких є наукове і всебічне пізнання краю.

Потреба української нації спертися в сучасному державотворенні на досвід минулого, відчуті причетність до історичної спадщини, яка залишилася нам, неможлива без вивчення історії малої Батьківщини, її минулого й сьогодення. У цьому велика роль належить краєзнавству, зокрема історичному [1].

У визначенні терміна «краєзнавство» головними поняттями є «край» (місцевість, територія) та «знавство» (знання), які в сукупності означають «знання про край», «краєзнавство» – творчо-пошукова діяльність, пізнання історії і природи, матеріальної й духовної культури певної території (краю), сума здобутих знань та їх популяризація серед населення.

Мала Батьківщина уособлює певну територію, від якої кожна людина починає своє свідоме життя й розширює власний світогляд. Знання про свій край є такими, до яких людина часто повертається впродовж свого життя, оцінюючи й порівнюючи інші краї та землі.

Важливою стороною навчання й виховання є краєзнавча освіта. Саме вона сприяє вихованню громадянина й патріота, прищеплює молоді цікавість до вивчення історії, підвищує її пізнавальну активність. Адже вивчення історії рідного краю виховує в студентів почуття прив'язаності до всього того, що визначається змістом поняття «Батьківщина», формує історичну свідомість та національну гідність.

Отже, історія краю, історичне краєзнавство – один із важливих напрямів історичної науки у ВНЗ. Історія краю має великі можливості для студентської молоді не тільки в ознайомленні з історією малої Батьківщини, але й у вихованні поваги й любові до своєї країни; зацікавленні вивчати її минуле й бажано бути учасниками її сучасного життя; формуванні національної гідності як і патріотизму.

Українське краєзнавство має глибокі коріння й давні

ОСВІТА ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ

традиції. Вагомий внесок у його розвиток зробили провідні вчені минулого – Г. Сковорода. І Котляревський, М. Аркас, М. Грушевський, Д. Яворницький, Д. Багалій і багато інших. У радянський період з'явилися книги А. Баракова, Л. Дицької, В. Вагіна, Н. Цепяєвої та інші.

Із часу проголошення незалежності України роль краєзнавства в навчальному процесі в навчальних закладах відзначили – Г. Бондаренко [2], Л. Жук [3], Н. Храківська [4] та інші науковці.

На підставі опрацювання певних джерел та наукової літератури в статті поставлена мета проаналізувати використання краєзнавчого матеріалу для розвитку дослідницької діяльності студентів під час проведення різних форм занять з історії України в Херсонському політехнічному коледжі Одеського національного політехнічного університету. Увага звертається на висвітлення важливої ролі історичного краєзнавства у вихованні студентів у дусі національного й культурного відродження України.

Вивчення історії України неможливо без розгляду питань історії рідного краю. Як правило, краєзнавчі теми є мало дослідженими, що дає можливість для успішної пошукової роботи. Щоб здобути необхідні матеріали з історії Херсону й Херсонської області, студентам потрібно відвідати архів, музей, бібліотеку.

Досить популярним і ефективним методом під час вивчення історії України й рідного краю є метод проектів, який створює сприятливі умови для самореалізації студента, дає поштовх індивідуальному та колективному пошуку, стимулює розвиток інтелектуального й творчого потенціалу студентів, розвиває індивідуальність, необхідні психологічні якості, формує соціальні вміння та сприяє набуттю навчального й життєвого досвіду.

У 20-х роках ХХ ст. метод проектів поширився в СРСР, зокрема в Україні. Але в радянській школі цей метод не прижився, більше того, перетворився на один із невдалих педагогічних експериментів. Як казав Григорій Ващенко: «Застосування методів навчання, що мають на меті розвинути особисту ініціативу учня і дух вільних творчих пошуків, неможливе в країнах із тоталітарним режимом».

У 90-х роках ХХ ст. метод проектів був відроджений у практиці окремих українських викладачів.

Суть проектної технології – стимулювати інтерес студентів до певних проблем, що передбачають володіння необхідною сумою знань, та через проектну діяльність, яка передбачає розв'язання однієї або низки проблем, показати практичне застосування набутих знань.

На прикладі проведення семінару з історії України з теми: «Україна в роки Другої Світової війни (1939–1945 рр.)» серед студентів II курсу було поставлено завдання систематизувати й узагальнити матеріал теми. Робота почалась зі зборів усієї

ОСВІТА ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ

групи, на яких студенти самі пропонували проекти. Викладач утворює творчі групи на чолі зі спікером (керівником групи), потім проект поділяється на кілька міні-проектів. Студенти розпочинають роботу – збирають необхідну інформацію й визначають головні напрями її аналізу. На наступному етапі обговорюється зміст і форма звіту, ведеться комп'ютерна обробка інформації. Останнім етапом у проектній системі буде підсумковий семінар, на якому звіт заслуховується й обговорюється за певними критеріями.

Кожна міні-група має картку оцінювання за критеріями й здійснює захист свого міні-проекту.

Картка оцінювання за критеріями

Список міні-групи	Конкретика висновків	Робота з історичними джерелами	Доповнення	Використання інформаційних технологій	Загальна сума
	6 б.	2 б.	1 б.	1 б.	

Отже, студенти самостійно проектують те, чим мають займатися, виконують проект і захищають саме таке виконання проекту.

Під час проектної діяльності студенти навчаються планувати свою роботу, використовувати багато джерел інформації, аналізувати факти, аргументувати думки, презентувати створене перед аудиторією, оцінювати себе та інших, знаходити прорахунки та невдалі моменти, шукати шляхи їх виправлення. У викладача, який використовує цей метод, відсутні дорікання щодо необ'єктивної оцінки з боку самих студентів.

При розгляді питання «Окупаційний режим і розгортання руху опору на Херсонщині» міні-група опрацювала різні джерела інформації, наприклад, «документи Херсонської обласної та районних комісій з розслідування злочинів німецько-фашистських окупантів», знайомили студентів з творами школярів «Що я пережив під час німецької окупації», фрагментами газет, що видавались у Херсоні німецькою окупаційною владою в 1941-1944 рр., а також фото-документами.

Різноманітні форми й методи навчання спрямовані на поглиблене вивчення історії краю студентами. Серед них визначальними є:

- екскурсія до краєзнавчого музею;
- робота з документами, архівними матеріалами з історії краю;
- зустрічі з ветеранами війни;
- робота із краєзнавчими текстами.

При вивченні теми: «Післявоєнна відбудова і розвиток України в 1945 – на початку 50-х рр.» студенти опрацюють архівні документи пов'язані з голодом 1946-1947 років на Херсонщині.

ОСВІТА ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ

Голод 1946-1947 років на Херсонщині

У листі до секретаря ЦК КП(б)У М. С. Хрущова 29 грудня 1946 р. голова райвиконкому С. Соколов та секретар райкому партії П. Шабан повідомляли про тяжке продовольче становище в районі й писали, що значна частина його населення була опухлою.

Так закінчувався 1946 р. А починався він таємною постановою РНК УРСР і ЦК КП(б)У від 23 січня про хід хлібозаготівель в областях Української РСР з вимогою «принять самые решительные меры к усилению хлебосдачи всеми колхозами и совхозами по государственными обязательствам из урожая 1945 г. и обеспечить в течение января-февраля 1946 г. выполнение плана хлебозаготовок...».

Немає колгоспника чим сіяти, немає людям що їсти, народ звертається зі скаргами до властей, сподіваючись на їхню допомогу. Відповідь Сталіна; «... вопрос о дополнительном отпуске семенной ссуды зерна рассматриваться не будет...». Таким самим складним, як і в багатьох районах східних та південних областях України, було становище в Голопристанському районі. Про це свідчать спогади колгоспників: «... Голод, їсти хотілося, – згадує М. І. Риженко, – люди крали ячмінь, жито, насіння, пшінку (кукурудзу). За крадіжки зерна саджали у в'язниці, та все ж люди крали. Товкли в ступі жито, пекли коржики. Але цього було мало. Копали в кучугурах козельці, які потім варили замість картоплі. Буряк терли на тертушці разом з абрикосами. Їли як варення. Ловили горобців в скиртах соломи, під стріхами, скубли і кидали в борщ – все-таки м'ясо. Дехто убивав собак, ворон, і так перебивалися.

Ситно жили тільки управлінці колгоспу, вони варили кашу з віяного молока. Наймали до себе людей, які працювали за миску такої каші чи юшки.

Ходили в постолах. Отаке було життя».

Люди вмирають з голоду, а Рада Міністрів УРСР і центральний комітет партії більшовиків України своєю «совершенно секретной» постановою 22 липня 1946 року зобов'язують виконками облрад і обкоми КП(б)У «... в декадный срок обеспечить доведение колхозам и крестьянским хозяйствам дополнительных заданий по зернопоставкам...». Для Херсонської області додатково вимагалось зібрати 600 тис. пудів хліба. Але і цього додаткового плану можновладцям було замало. Рада Міністрів УРСР і ЦК КП(б)У постановою від 17 серпня 1946 р. Підвищують план зернопоставки для Херсонської області ще на 300 тис. пудів. Коли в області практично нічого не залишилося, народ опухав з голоду, область «.. по нарядам министерства заготовок... должна отгрузить... в Смоленскую область 2 тыс. т. Зерна».

7 районів Херсонщини визнаються державою як постраждалі від засухи й потребуючі термінової допомоги. Міністр землеробства УРСР Г. Бутенко просить у М. Хрущова 10 тис. т. зерна для жителів цих районів.

Як не старалися ЦК КП(б)У і Рада Міністрів виконали план хлібозаготівель в 1946 р., але всі зусилля були марними. Згідно зі статистичними даними Міністерства заготівель СРСР по УРСР про хлібоздачу на 1 січня 1947 р. план було виконано лише на 67, 9 %.

1947 рік починався новими спецповідомленнями МДК УРСР та ЦК КП(б)У про захворювання колгоспників на дистрофію, що вела до крайнього виснаження, труподства, канібалізму, смертності. Ці повідомлення йшли практично з усіх областей України, але більшість – з південних.

На противагу голоду партія зміцнювала свої ряди. Комуністи займали пости на всіх рівнях влади. В партію йшли, щоб отримати пайок і мати доступ до державного «корита». А людодіство продовжувалося.

ОСВІТА ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ

«17 марта 1947 г. житель с. Украинка Ново-Воронцовского района Ш., будучи дома и воспользовавшись отсутствием жены, ударом головой о землю умертвил своего ребенка и, расчленив труп на 12 частей, намеревался употребить мясо для утоления голода, но возвращение жены помешало ему, и сбежавшиеся на ее крик соседи Ш. изолировали. Находясь в сознании и в невменяемом состоянии, через 8 часов после случившегося Ш. умер от истощения», – доповідав 22 березня 1947 р. своєму вищому керівництву начальник управління МВС Херсонської області підполковник Храпко.

А Хрущов, Каганович і Калашников звітують Сталіну, що 1 жовтня 1947 р. колгоспи і радгоспи УРСР достроково виконали свої соціалістичні зобов'язання по заготовлях хліба на 100, 3 % і що здача хліба державі понад план продовжується.

Каганович в додатку до рапорту Хрущова дописав: виконано план на 101, 3 %. Згадуючи ті роки у своїх мемуарах, Хрущов зазначав: «План встановлювався вольовим методом».

Ситуація ускладнювалася. В Херсонській області (за твердженням секретаря обкому КП(б)У О. Федорова) з'явилися люди, які почали вести розмови про причини голоду, були зафіксовані окремі випадки убивств сторожів, крадіжки пшениці. За те, що голодні люди зрізали колоски, їх засуджували, могли засудити навіть до 15 років ув'язнення. «Засуджені: Лисенко на підставі ст. 4 Указу від 4 червня 1947 р., решта на підставі ст. 2 та ст. 4 цього самого Указу, до позбавлення волі у виправно-трудових таборах, без обмеження у виборчих правах з конфіскацією належного їм майна: Кравченко – на 13 років, Кобзар – на 12 років, Щадило та Рильська – на 10 років, Лисенко – на 8 років за те, що з 20 червня по 18 липня 1947 р. шляхом систематичного зрізання колосків на полях колгоспу ім. Горького с. Антонове Каланчацького району викрали 264 кг зерна!» [5].

Створюється чотири міні-групи, які визначають:

Завдання А. Проаналізуйте документ і статистичні дані й з'ясуйте справжні причини голоду 1946-1947 років в Україні й Херсонщині, визначте перелік заходів, які, на вашу думку, потрібно було тоді вжити, щоб запобігти кризі сільського господарства. Свою думку обґрунтуйте.

Завдання Б. Зіставте статистичні дані з наявною в листі колгоспників і «Мемуарах» М. Хрущова інформацією і визначте: 1. Причини голоду (зазначте спершу найголовніші причини, далі – другорядні). 2. Методи керівництва сільським господарством.

Завдання В. Масштаби голоду. 4. Спрогнозуйте наслідки голодомору середини сорокових років. Визначте справжніх винуватців трагедії сільського населення країни в 40-х роках.

Завдання Г. Спираючись на аналіз документів, визначте основні причини голоду 1946-1947 років.

Отже, перш ніж використовувати краєзнавчий матеріал у навчанні, необхідно визначити його місце, зв'язок і співвідношення із загальноісторичним матеріалом. Залежно від змісту краєзнавчого матеріалу, значення для історії держави і краю, мети лекції, він може бути: опрацьований студентами до початку вивчення теми вдома; подаватися викладачем на початку вивчення теми у формі вступу до основного змісту; включатись у ході викладу навчального матеріалу у вигляді

ОСВІТА ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ

ілюстрації, конкретизації, доповнення та використовуватись наприкінці вивчення теми для закріплення знань [1].

У методиці навчання історії напрацьовано певні підходи до включення краєзнавчого матеріалу у зміст основного курсу вітчизняної історії та методичні прийоми його використання.

Краєзнавчий матеріал на заняттях з історії України може використовуватись: 1) як вступний до теми заняття, або 2) до одного з питань, що розглядаються на ньому. Такий прийом дозволяє активізувати пізнавальний інтерес, мотивувати студентів до вивчення історії. Краєзнавчий вступ може бути зроблений і самими студентами під керівництвом викладача.

Найбільш поширеним прийомом є включення місцевого матеріалу в розповідь викладача. Викладач сам повідомляє відібрані ним факти місцевої історії, використовуючи їх із метою конкретизації та ілюстрації краєзнавчим матеріалом основних питань лекції (конкретні факти безпосередньо розкривають загальні явища, події і процеси історії). У даному випадку студенти отримують додаткові знання в готовому вигляді. У ході розповіді важливо звертатися до студентів з питаннями, що активізують їхню увагу, змушують мислити, дозволяють учитися зіставляти факти вітчизняної історії та історії рідного краю й робити висновки. Від викладача залежить, чи зможе він зробити свою розповідь живою й захоплюючою, примусити студентів роздумувати в ході розповіді.

Така організація навчальної діяльності на заняттях з історії дає можливість на конкретних прикладах висвітлити загальні історичні процеси та історичні події, що вивчаються в основному курсі історії України. Розглянувши таким чином історичну подію на місцевому матеріалі, викладач знову може повернутися до подій загальнодержавного значення, що вивчаються на даному занятті.

Роблячи висновки з дослідження даного питання, варто зазначити, що використання елементів краєзнавства в ВНЗ I-II рівня акредитації полегшує його зусилля, тому що правильно спрямована діяльність студентів в даному руслі принесе позитивні результати. Студенти будуть самостійно розвивати свій інтерес до навчання, та безпосередньо краєзнавства. Ті з них, хто буде старанно і зацікавлено брати участь в даних заходах, досить швидко розширить свою базу знань та вмінь з історії України та історії рідного краю зокрема.

Отже, при вирішенні завдання формування національної самосвідомості та історичної пам'яті українського народу треба пам'ятати, що знання рідного краю духовно збагачує кожную особу. Саме краєзнавство є безцінною скарбницею збереження історичного досвіду багатьох поколінь, усього того найкращого, що витримало випробування часом у сфері матеріальної й духовної культури.

Література:

1. Дем'янчук Г. С. Українське краєзнавство: сторінки історії / Дем'янчук Г. С., Дем'янчук Б. Г., Дем'янчук А. Г. – К.: Просвіта, 2006. – 294 с.
2. Бондаренко Г. Історичне краєзнавство з 2 кн.: кн. 1 / Г. В. Бондаренко. – Луцьк: Вежа, 2003. – 210 с.
3. Жук Л. Використання краєзнавчих матеріалів у процесі навчання історії / Л. Жук // Історія України. – 2006. – № 37. – С. 13-17.
4. Храківська Н. Проблеми співвідношення загальної історії та краєзнавства / Н. Храківська // Історія та правознавство. – 2007. – № 5. – С. 2-5.
5. Державний архів Херсонської області (ДАХО), фонд науково-довідкової бібліотеки.

Туркот Т. І., Савченко М. В.*

НЕТРАДИЦІЙНІ МЕТОДИ КОНТРОЛЮ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ МАГІСТРАТУРИ ЕКОНОМІЧНИХ ФАКУЛЬТЕТІВ

У статті висвітлені деякі методи тестування та дидактичної гри, які можуть бути використані в процесі контролю знань студентів магістратури непедагогічних ВНЗ при вивченні ними дисциплін психолого-педагогічного спрямування.

Актуальність проблеми підвищення якості знань студентів магістратури обумовлюється входженням України в освітній та науковий простір Європи, її приєднанням до Болонського процесу, а отже, необхідністю формування та зміцнення інтелектуального, культурного, соціального та науково-технічного потенціалу нашої країни. Процес підвищення якості знань вимагає побудови оновленої системи освіти, де контроль та оцінювання навчальних досягнень студентів є важливою складовою [3].

Зацікавити й залучити студентів магістратури, – майбутніх науковців, до творчої наукової діяльності при вивченні навчальних дисциплін психолого-педагогічної спрямованості можливо за допомогою нетрадиційних методів контролю за їх досягненнями. У зв'язку із цим, ми використовуємо інтерактивні методи, висвітлення сутності деяких із них визначено метою цієї статті.

Дослідження проблем впровадження інтерактивних методів у процес навчання вже тривалий час проводилося у розвинутих країнах. В Україні вивченням цього питання сьогодні займаються такі видатні діячі науки як Н. Г. Баліцька, О. А. Біда, М. В. Богданович, Г. П. Волошина, В. В. Гузєєв, О. М. Завальнюк, М. В. Кларин, Л. П. Кочина, О. І. Пометун, В. Д. Симоненко., М. Г. Сорокова, Л. А. Сухіна, В. П. Телячук, Т. О. Фадєєва та ін.

Контроль, як дидактичне поняття, являє собою сукупність усвідомлених дій, спрямованих на отримання відомостей про рівень опанування студентами програмного матеріалу, оволо-

* © Туркот Т. І., Савченко М. В.